

ТИЖНЕВИК - REVUE HEVDOMAIDAKE - ТРИДЕНЬ UKRAINIENNE

Число 37 (95), рік видання III. 11 вересня 1927 р. Ціна 3 фр. (Prix 3 fr.)

Париж, неділя, 11 вересня, 1927 року.

Європейська преса за останній час помітно зацікавилась українським питанням.

У численних статтях та замітках справа ставиться в цілий її зріст, розважається глибоко і всебічно. Україна перестає бути чужою, невідомою, екзотичною країною. Україно-російський конфлікт має тенденцію стати на порядок міжнароднього політичного дня.

Розважаючи над цим конфліктом, європейська opinia починає визнавати і засвоювати і нашу тезу що-до нього, а саме: — Доки не буде вирішено української справи, доти не буде замирений схід Європи, а в наслідок того не буде й тривкої стабілізації в середній і навіть і в західній Європі.

Час і день рішення українсько-російського конфлікту наближається — це видно всім і кожному, сперечань що-до цього немає. З дня на день все більше розуміють в Європі також і те, що Україна не буде і не може бути частиною Московської Держави, яку б форму ця держава не придбала у майбутньому.

Суб'єктивно — за це говорить той факт, що Україна перебуває в стані перманентної революції. Об'єктивно — це стверджено тим, що в наші часи європейське людство вже не має в руках ні матеріальних, ні ідеологічних аргументів, які-б могли припинити та знищити змагання багатоміліонного народу до суверенного державно-національного життя. А ще менше таких засобів має Москва.

Встає тому питання: в який саме спосіб має відбутися розрив між Росією та Україною, — в мирний чи збройний, дорогою пересправчи шляхом боротьби?

Питання це задають собі всі українці: і ті, що zostалися на батьківщині під окупантською владою, і ті, що їх розсіяно волею долі по всіх країнах Європи, Америки, то-що. Останніми днями поставлено воно в цілком означений спосіб і у французькій пресі (див. нижче «З преси»).

У «Тризубі» не раз, на цьому місті та в інших одділах, розважалось це болюче питання. Воно остільки важливе, а зараз і таке часове, що варто і треба, не боючись повторення, спинитися над ним і тепер.

Французький орган, розміркувавши справу в історичному аспекті та в сучасному становищу її, приходить до висновку ясного і недвозначного: — Між Москвою та Києвом встало питання не права, а сили.

Автор, чужинець, непристрасним оком придивився до російсько-українських відносин і не побачив там жадного натяку на право, вгледів там лише голу силу, що встановила панування одного народу над другим. А в тім росіяне, у своїй боротьбі з нами, не перестають покликатися на свої права. Які?

Найбільше поширений їх аргумент — це спосилання на історичне право. Себ-то: Україна довгий час входила до складу Російської держави, тому мусить і надалі зоставатися її частиною.

Історичне право, вигадане в свій час, головним чином ради потреб ріжного роду династичної політики, давно уже для науки та людського співжиття стало фікцією. Але коли-б воно нею й не стало, то Україна може московському історичному праву протиставити своє, і то далеко давніше право. Бо-ж історія знала такі той час, коли, скажемо, Новгород був Київською колонією, а Москва — найменшим феодем Київської держави. Про це можна вичитати навіть із російських підручників.

Таку саму ціну мають і інші права, що на них спосилаються росіяне: право старшого брата, опікування, право завойовання, то-що.

Усі ці «права», коли приглянутись до них, перевертаються на нашу користь.

По славянству ми, справді, коли не брати з росіянами, то до певної міри родичі. Але -що-до того, хто з нас старший, жадного сумніву немає. Бо-ж великоруська народність склалась вже на очах історії, і цей процес переходив у межах великої держави, що належала нашим предкам. У нас, із Києва, запозичили вони, на початках свого національного формування, право, релігію, культуру, мистецтво і навіть династію. Що вони з усім цим зробили потім, це инша річ, але засновувати на цьому якесь право старшинства не має найменшої рації.

Ще з меншою основою можна говорити про право завойовання. По-перше, ми також свого часу завоювали були цілий схід Європи. А по-друге, коли прикласти це «право», скажемо, до Європи, то ми — не пізнаємо сучасної мапи її. Не було-б тоді ні Польщі, ні балтійських держав, ні Югославії, ні Румунії, ні всіх балканських новотворів; не було-б Італії, а навіть більшість Франції належала-б Англії, чи може й навпаки, Франції, належала-б ціла Англія, і т. и., — історичні нісенітниці.

Ніяких прав, навіть фіктивних, росіяне на Україну не мають. Мають лише одно — право сили, яким користалися досі, мають волю користатись і в майбутньому. Це цілком ясно з усіх їх виступів та заяв, починаючи од монархистів та кінчаючи демократичним оточенням проф. Мілюкова. Але найкраще це виявив в одному публічному засіданні старий соц.-революціонер, п. Лазарев, який на адресу українців,

просто сказав: — Не послухаєтесь, — примусимо: животом на-
ляжемо. — Про яке тут право, хоч би й фіктивне, може бути мова?

Інша позиція українців, але й тут кінець кінцем усе зводиться до
реальної сили.

Українці мають за собою безперечний правний титул. Не йде мова
про згадані вище фікції прав, — зброю застарілу та поломану історією.
Україна у боротьбі своїй спирається на право, давне як світ, випробо-
ване, непереможене, виправдане історичними подіями. Сила його
виявлена великою війною; проголошено наново було воно майже одно-
часно — З'їздом народів у Києві та през. Вільсоном у Америці. Це —
природне право кожного народу на суверенне державно-національне
життя.

Проголошено воно та поки що остаточно не зреалізовано, бо це пра-
во належить до тої категорії прав, яких не можна придбати з чиеїсь
ласки, за безцінь. За нього треба заплатити боротьбою та кров'ю, прид-
бати, охоронити його можна лише реальною силою. Так було воно зав-
ше в історії, так воно фактично зосталося й зараз.

Україно-російський конфлікт, коли з нього зняти ріжного роду
мовні прикраси, уявляється, — як справедливо висловився наведений
вище французький автор, — питанням не права, а сили.

Міру україно-російських відносин встановлять не ідеологічні
розмови, а реальний меч. Боротьба неминуча; без неї обійтись не можна,
і до неї обидві сторони готуються, як можуть.

Привіддя довгої, страшної війни на сході Європи встає на міжна-
родньому обзорі... — Чи не можна її уникнути за чимсь могутнім посе-
редництвом, — питає редакцію один з її кореспондентів на батьківщині.
— Ми не боїмося її, але лютою та кривавою буде вона, — додає
він до того.

Мусимо одповісти те, що можемо, нашому кореспондентові. Ма-
буть таки зараз такої сили в Європі немає. Принаймні, ми не бачимо
її.

Більше за все Європа зараз не хоче й боїться якоїсь вайни.
Винайшла вона навіть і знаряддя для пригашення й вирішення конфлік-
тів, що-б могли потягти за собою вайну. Це — Ліга Націй.

Та ця інституція, що має безмежне майбутнє, сьогодні ще не скрізь
і не завше може виявити благородну силу свою. На сході-ж Європи
вона просто безсила зробити що-будь, — принаймні, поки там у Москві
панують червоні кати.

Про дальші етапи зараз не час говорити. Скажемо тільки; треба
робити все, щоб уникнути вайни, але треба бути до неї готовими завше і
кожної хвили. Бо надії часто заводять, а сила — ніколи.

Звертаємо увагу наших читачів на примішену в хроніці з Великої
України промову совітського «міністра освіти» на Україні, виголошену
ним по звязку з трагічною долею проф. Данила Щербаківського.

Ніхто не міг би краще змалювати цього «фельдфебеля у Вольтерах»,

як змалював себе він сам. Ніякий дописувач не дав би такої жакливої картини того справедливого пекла на землі, яке утворили большевики в житті кожної людини, в тому числі і наукових робітників.

З промови комуністичного «міністра» довідуємось, що 79 наукових робітників підписали якогось листа, де вони виявляють свій жаль з приводу загибелі видатного українського вченого та вимагають встановлення примітивних умов, які-б дали їм можливість працювати скільки-будь продуктивно та позбавили-б їх од перспективи тої трагедії, що випала на долю небіжчика Данила Щербаківського.

Скрипник говорив перед пленумом українських наукових робітників. Наводячи цитати з цього листа та відповідаючи анонимним для нас авторам,—бо прізвиська їх не названі,—большевицький «фельдфебель» відчуває себе одночасно і «Вольтером» і ледачим школярем, що не вивчив уроку: плутався як нахабний зарозумілий хлопчисько, загрожував, як робили то недоброї памяти станові пристава та ісправники.

У промові своїй комуністичний «фельдфебель» не тільки повчає, але й залякує. Просто клясична з цього боку його полемика з принципом вільної науки. Для нього «гасло академічної волі» — середньовічний принцип, але що-б слухачі йому таки повірили, на прикінці він нагадує щє й про ДПУ, себ-то про «українізоване» те саме ГПУ, инакше Чека.

Скрипник не тільки повчає, він і залякує. Але лякаючи, він виглядає так, наче-б то сам він на смерть переляканий. Полемизує з академічною волею», а перед очима у нього — контр-революція, інтервенція, загибель комуни, ганебний кінець большевицького панування. Жах перед закордоном та перед закордонною опінією туманом застилає йому очі, і повчаючи наукових робітників, він без жадного логічного звязку з попереднім спосилається на «Тиждень оборони», шукаючи в ньому якогось захисту для себе.

Але жах перед закордоном—ніщо в порівнанні з жахом перед тим, що твориться там, в середині самої України. «Виростає нова буржуазія серед селян, — розпачливо констатує Скрипник, — глитайський верх, що прагне до влади і шукає собі ідеологів серед інтелігенції... Протиставлення радвладі знову лунає і находить де-який відгомін».

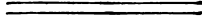
Проти закордону большевицький «міністр» находить собі хоч і сумнівний, але все таки захист — у «Тижні оборони», але «новій буржуазії», «глитайському верху», не вміє протиставити нічого. Не має чия можливости розправитись з селянством, покликати його на «пленум», аби там поучати його та залякувати, накидається він на безбройних наукових робітників, на мрії про вільну науку в умовах большевицької держави.

Марна річ, пане товаришу, — як говорили на початках революції! Може вам і пощастить налякати де-кого із замучених вами людей: але вільної думки ніяке ваше насильство знищити не зможе. Вона непереможна, бо «дух вітає, де хоче», — проти нього безсиле ДПУ та всі ваші промови.

Несила ваша зробити що-будь і з селянством. «Нова буржуазія»,

і «глитайські верхи» проглинуть вас, проковтнуть разом з ДПУ, «з тижнем оборони», з цілою державою вашою.

Не дурно сказав один з ваших же московських учителів про самого себе і своїх большевицьких товаришів: — Ми давно уже трупи, давно смердимо, але нас поки що нікому поховати. — На Україні вас поховає селянство. Час похорону наближається — ви самі це вже наявно передчуваєте.

Культурні дрібязки зі Світської України.

Як знаємо, «палацова революція» поставила на чолі редакції Харківського «Червоного Шляху» замість Шумського—Затонського. І без того «Червоний Шлях» був барабаним органом, який що разу проповідував про комуністичні перемоги в цілому світі. Тепер же, коли викинуто з редакції Шумського та Хвильового, який пробував орієнтуватися на західну Європу, — «Червоний Шлях» ще більше дбає стати хоч «на пів морди» лівіше за московських своїх покровителів. Огидне вражіння й досада охоплює, що гроші, зібрані з українського народу, витрачаються на справи, Україні не потрібні й ворожі

Передо мною лежить п'яте число «Червоного Шляху», за травень 1927 р. «Червоний Шлях» — російський орган, що видається українською мовою. В цьому суть майже всієї тієї «культури», яку насаджують на Україні московські місяністи, що хочуть цілий світ скорити своїй ідеї.

Вторішній полеміці з тими москвофілами на Україні, які тільки й бачуть світла, що в московському вікні, комуніст Хвильовий дуже влучно означив провінціальність світогляду москвофілів, словом «епігонство». «Епі гони» — народжені пізніше, — в даному разі цим словом Хвильовий назвав погляд де-яких українських діячів, які не могли собі уявити розриву України з російською традицією і зв'язання України безпосередне з джерелами західно-європейської культури.

Для епігонства характеристичним являється відсталість, запізненність ідей і форм, якими живе така «епігонська» культура. Елементи епігонства можемо бачити ще в початках української літератури 19 століття, коли наші письменники переспівували теми, що давно були пережовані в російській літературі. Ось, наприклад, як російське імперіалістичне чуття вилилось у Пушкіна під час польського повстання 1830 року.

«О чем шумите вы, народные вити
Зачем анафемой грозите вы Роси?»

Пушкін боронить «право» Росії панувати над «кичливим» ляхом. Це щире чуття поета, для якого Росія всюди там, де стоїть нога

російського солдата. А що наші епігони зробили з цієї «народної гордості» поета пануючої нації. П а р о д і ю. Бо через 25 років тісля Пушкіна Гулак-Артемівський писав на адресу «народніх вітій» в західній Європі, саме в момент облоги Севастополя французами та англійцями, слідує:

«Чого ви, пранці, розсвербілись?
Який вас гаспид розчесав?»

Для епігонів-провінціалів Україна не існує, як культурно-історична індивідуальність, що цінна сама собою, незалежно, від «білого царя» чи «світової революції». Ні, епігон завсідги думає позиченими думками, дивиться крізь чужі окуляри. Найвище щастя для епігона, коли представники пануючої нації похвалять його за «самоотверженіє».

І коли ми поглянемо на «Червоний Шлях», то на кожній сторінці побачимо сліди цього «самоотверженія» для більшої слави... «єдиної неділимої Росії».

Ось, наприклад, в ч. 5 «Черв. Шляху». комуністичний поет Сосюра відповідає на «Посланіє» Маланюка до Рильського, друковане в «Літературно-Науковому Вістнику». «Посланіє» Маланюка само собою не вельми мудре. Це уривки ідей, незв'язаних органічно, недодумані логічно твердження, проповідь нової віри в героя, який прийде й визволить Україну. Видко там впливи італійського фашизму. В своїй основі всеж «Посланіє» Маланюка має вартість, оскільки він «мовою богів» пориває з галушковим патріотизмом, який так закорінився в українській літературі, шукає нових шляхів не в напрямі покори й неясної пасивної надії, що «якось то буде», а навпаки, вбачає майбутнє України в упертій боротьбі за свою культурно-психичну індивідуальність.

Маланюк діждав відповіді від компоета Сосюри. Сосюрина відповідь як найліпше ілюструє «малоросійське епігонство», якого зубний дух витає тепер над нашою Україною. Все думання українських компоетів перебуває від гнітючим впливом фразеології російських поетів і публицистів. В епіграфах Сосюра всюди цитує Блока, Троцького бо далі він не пішов: тут у премудрості Москви для нього альфа і омега, початок і кінець усього. Але які всі ці революційні цитати запізнені, які вони заязовані, які вони типово епігонські! «Мы на горе всем буржуйам мировой пожар раздуем». — і в такому ж роді інші уривки з святого московського письма. Але Сосюра й сам признається, що він епігон. Чого чарта ось така тирада:

«Я вас лякати вже не буду...
Ви перелякані і так.
Це почуття у Вас незмінне
Ще з тих часів, з тих днів, коли
нам росіяне помогли
прогнать Петлюру з України...»

Політичне епігонство не може собі дати ради на Україні й мусить

просити, щоб «росіяне помогли», окупували Україну і дали маленькі посади всяким Сосюрам. Сосюра та йому подібні аж тепер дочитались до змісту творів Леніна й Троцького і ще й досі присягаються на слова цих лже-пророків. Наші епігони такі малокультурні, що не бачуть своєї немодерности. Сосюра тоном великого авторитету навчає Маланюка:

«Ми живемо, як на поході
Готові всі що-хвиді в путь...
Бо не із Заходу, а з Сходу
вітри історії гудуть...»

Словом, стара пісня, мовляв, «світло із сходу». Сосюра, мабуть, не знає, що большевицькі послы в Італії запобігають ласки у теперішнього італійського диктатора, бо не писав би таких загроз на адресу Мусоліні.:

«Пому вже перебили носа,
а ми — зламаємо хребет».

Ах, який немодерний Сосюра, який він епігон! Спізналися його втішні що найменше на 5 років. Він ще й досі пише про «всесвітню революцію»:

«Крізь крові чад і куль ридання,
Що пробивають волі путь,
вже од всесвітнього повстання
пани не утечуть!»

У своєму запалі «самоотвержений» Сосюра загрожує Маланюкові просто рострілом:

«Ми Вам «Послання згадаєм,
Коли Ви станете під мур!»

Сам недогризок московського згубного впливу, Сосюра хоче втягти в своє епігонство й найбільшого ненависника цієї Москви — Тараса Шевченка:

«І жив як би Тарас тепер
він був би членом ВКП!»

Замітьте, не членом КПБУ, і не членом Комінтерну, а іменно ВКП. Яке все це тенденційне й далеке від усякої поезії... і яке запізнене, недоречне саме для сучасности. Сосюра згадує про китайську революцію, на неї покладає всі надії й віщує в апокаліптичному тоні панування компартії в Європі:

«Робітники усіх країн,
Цей час настане скоро, скоро!
Тоді наллється кров'ю зорі
і загремить останній дзвін...
Затихнуть радісно заводи...
Крок кавалерій і піхоти
Європі в груди буде бить!
Заасфальтовані майдани
під міліонами чобіт
розтануть воском, і копита
в смолі й крові помчуть у даль»...

Одно слово, коли б комусь роги... В цих віршованих уривках із «азбуки комунізму», мимоволі автора вириваються дуже цінні признання. Про «буржуїв». Сосюра мало згадує, зате він говорить про Європу, яку хоре «бити в груди». Варвар-вандал ненавидить асфальтові вулиці, він хоче їх поруйнувати во ім'я панування Москви. Та ніби Сосюра виконує спеціальне завдання зганьбити «Європу» після того, як її возвеличив Хвильовий, і показати, що лише в Москві вся будучність України.

За те що «росіяне помогли» нашим недоросткам-комуністам «вигнати Петлюру» з України, ціла зграя грамотіїв взялася віршами та в прозі оспівувати «царствующий град Москву». Їхній український патріотизм десь зникає в шлункових асоціаціях: вони люблять Україну, як «кусень сала», проте до Москви линуть ідейно. Якийсь Грицько Коляда, — поет, про якого приказка говорить, що співає, «хоч погано, так довго» — цей Коляда, побувавши в Москві вжарив цілу поему, хвалоспівну, присвячену Московщині:

«Гей, ти Русь!
Русь широка
Ресефесерія...
Подивлюсь —
Оглянусь:
Пливе волга й Ока
Як царевина!
Та недовго тобі гуляти так
Гей, Русія!
Наробим машин...
Утрамбуєм тракти...
І будеш ти справжня
Індустрія...»

Це найвищий вершок безтрадиційного безбатькенківства. Шевченко колись проклинав московських самодержців, за те, що вони в своїх столицях записали болота козацькими «благородними кістками». А тут з'явився етнографічний українець Коляда, який каже, що так і треба, нехай Московщина й надалі будується коштом обідраної України.

Така «українізація», — переклад московських імперіалістичних ідей на українську мову, популяризація всього московського між членами підбитої нації дає ще й інші результати. Читаючи вірші й прозу вірних «малоросів» з КПБУ на кожному кроці бачиш москалізми, видно, що автори думають по російському. Візьміть першу ліпшу книжку, що вийшла з під пера цих письменців, зразу маєте враження, що то писав не українець, а росіянин, що «намагався по хахлацькому». Іде жажливе засмічування української мови, — вже не казатиму про калічення всякими скороченнями, яких ні вимовити ні зрозуміти не сила: всі оці Раднаргосп, дитрух, соцвих — що це, як не огидний жаргон, якому в мові культурних людей не повинно бути місця. Жаргон і культура салдатської казарми, поезія поліцейського участку: треба дуже низько впасти, щоб складати вірші про чека. А Сосюра й на це пішов:

«Гуде огонь... прийдіть до нас...
і у вечерній ніжний час
Вас привітає Г П У»...

Про те, що гідне призирава, ще Данте колись написав: «Подивися й обмини мовчки». І ми б могли піти за радою Данте, але не сила наша, бо ми знаємо, що нове покоління, яке підрастає на Україні, м у с и т ь читати навіть у школі ці дитирамби чекістам, бо там немає вільного слова, бо там панує нагай...

Рабство думання в радянських журналах доходить до безкінця. Письменні комуністи не сміють назвати росіян на Україні меншістю. Наприклад, в хроніці «Червон. Шляху», надруковано, що до комісії преміювання наукових праць можна подавати «на українській та російській мовах, а також на мовах національних меншостей УСРР» (ст. 193). Виходить, що росіяне на Україні не меншість, а просто пануюча нація, що й треба було доказати.

Мало того. Існують комуністичні університети імені всяких Артеміїв, зате інститут Тараса Шевченка, більше року не має навіть приміщення.

«І досі, маючи вже певні досягнення, маючи якийсь інвентарь, Інститут ховається по приватних хатах своїх співробітників. Усі заходи, що-до відвернення Інституту власного помешкання до цього часу не дали будь-яких наслідків». («Черв. Шлях». ч. 5 ст. 195). А Сосюра верзе, що Шевченко «був би членом ВКП». Отже на дослідження творчості найбільшого генія України грошей немає. Тим часом для цілей російського імперіялізму вони знаходяться.

«Професор Гладстерна, — пише «Черв. Шлях», — відряджається до Німеччини, Австрії, та Франції для закінчення капітального твору — «Бесарабське питання в світлі міжнародного права». Як відомо Румунія й Росія змагаються в Бесарабії за український маслак. Ми не можемо вважати остаточним теперішній стан бесарабської справи, але одночасово ми знаємо, що Росія зовсім не в інтересі української людности претендує на Бесарабію, лише для своїх імперіялістичних цілей. І в даному разі ми, слідом за Драгомановим, нагадаємо про «турків внутрішніх»: раніше чим «визволяти українців в Бесарабії і т. д., дайте нам свободу на території від Дністра до Дінця.

Тяжке положення української науки й літератури під московсько-комуністичною диктатурою. На письменника вічно погукують — «смотри веселей», бо инакше позбавлять казюної пайки. З усіх боків висувається рило тупо-хамського НЕП-у, але мусиш віршувати про «всесвітню революцію». Той самий Сосюра, коли над ним не свище нагайка, співає зовсім иншої. Тоді він оглядається навкруги і бачить, що для большевизму виходу не має, а тому його сум й песимизм огортають:

«Я один, я ридаю... О, де ви,
Золоті, мої, сині, ясні». (надії. В. Ч.).
«Наче вийшов я сам на дорогу
І не знаю, куди повернуть...

«Мої шляхи — одчай, шукання і тумани
А вже у далині кінець я бачу свій».

Лють охоплює поета-комуїнста, «коли він бачить, що партійна фраза одно, а жива дійсність веде зовсім до иншого. «З горя та досадоньки» з'являються в його фантазії картини».

«Я б хотів — на коня і рубать і рубать,
Щоб цїліндри й манжети з руками
Од шаблони — на брук, на розбитую гать,
Щоб набої шуміли над нами».

(«Життя і революція». ч. 5 1927 р.).

І хоч далі він пише, що «зброя нам ленїнізм, а комуна — мета», але все це порожні фрази, бо, коли б до цього в світі йшлося, то Сосюра^а не друкував би одночасно віршів:

«В моїм серці печаль і знемога
Все життя обернуло на муть...»

Не шанують в большевицькому царстві літератури й науки. Їм призначено ролю — прислужувати сильним цього світа. Коли письменник торкається життя комуністів, то неодмінно мусить змальовувати їх у найкращих фарбах, бо инакше Чека йому цього не подарує. Майор Ковальов у Гоголевій повісті «Нос» теж мав свої літературні погляди, кажучи, що література може собі описувати найвище обер-офіцерів, але штаб-офіцерів торкатися не сміє.

Ковальовський принцип, оснований на «табелі о рангах», цілком запанував у нашій літературі під советами. Наприклад, комуніст Чепухрилов завідує харчовою частиною в червоній армії, зробився спекулянтom і злодієм: краде цукор, мішає в салдатський хліб пісок. Письменник наперед відводить від себе всякі закиди в неблагонадійності і вибачливо зазначає:

«Чепухрилов..., але, щоб не виникло скандалу і всі завпродчати республіки не апелювали до нашої громадянської гідности, — скажемо, що наш герой був виїмковим явищем, паразитом на тлі здорового організму». («Черв. Шлях». ч. 4, 1927 р.). Напевне після цього комуністичні майори Ковальова не образяться...

Подекуди комуністичні редактори вже аж занадто перегинають палицю так що вона тріскається в їхніх цупких, більше до рострілів чим до літератури пристосованих руках. Як знає кожен українець, всюди на Україні жидів називають жидами, не вкладаючи в цю назву ніякісінського образливого чи понижуючого значіння. Але редакція «Черв. Шляху» думає зовсім инакше. Тому, наприклад, друкуючи оповідання Стефаніка в ч. 5 редакція «Ч. Шл.» до слова «жиди» додає помітку:

«Залишаємо без зміни мову оригіналу, що передає своєрїльність місцевих діалектів».

Такі нісенитниці нас не повинні дивувати, коли ми знаємо, що на Україні поставлено «фельдфебеля в Вольтери» — Затонського головним редактором «Черв. Шляху». А цей уміє запсбігти ласки у московських олігархів. Цей епігон добалакався був до того, що визнав російську мову — мовою революції, яка тим самим мусить мати спеціальні права на Україні.

Сумна доля української культури під московською окупацією. Там «нема святої волі», а без політичної волі все завмирає, нидіє й цвіллю цвіте. Тільки буркуни та будяки гордо задирають своє верховіття вгору, але кожний добре знає, яка пожива з бур'яну.

В. Ч.

Чого варта большевицька войовничність.

Після трусів у Пекіні та Лондоні, після випровадження большевиків з Англії було багато людей, яким ввижалася вже війна проміж СССР та Англією. Властиво так би воно й трапилося, як би на місці СССР була держава в повному розумінню цього слова, а не центральний комітет московської комуністичної партії, як то є в дійсності.

Правда, большевицький уряд організував зі своїх урядовців і членів компартії войовничі демонстрації, збирав гроші на аероплани, почав агітацію за озброєння, але цим тільки так перелякав усіх, що треба було спростовання офіційного начальника генерального штабу, що ніякої небезпеки не має ні з якого боку.

Отож з приводу всього цього цілком логічно повстає питання: чи при таких умовах СССР може воювати, чи ні? Це питання дуже складне, і в рямцях цієї статті ми подбаємо дати лише публіцистично-схематичну відповідь.

Отже по-перше. Війна вимагає союзників. Яке міжнародне становище СССР? На це може бути лише одна відповідь: большевики цілком ізольовані. Вони не можуть за час війни рахувати ні на допомогу людьми, ні на довіз зброї та всього іншого матеріялу, потрібного для ведення війни. А що вони без цього обійтись не зможуть, найкращим доказом тому велика війна, коли навіть царський уряд без допомоги зовні грошима, зброєю і технікою не в стані був воювати.

Закордоно большевики можуть рахувати лише на підтримку комуністичних партій, на їх повстання, на утворення в запіллі ворогів заколоту і дезорганізації. Але це настільки проблематична річ, що навіть самі большевики про це говорять більше для самопідбаворювання. Ідея всесвітньої революції нічого не буде варта вже другого дня після виголошеної війни, бо вже другого дня цілий СССР буде абсолютно відрізаний од усього світу.

Коли думати так, як думав німець фон дер Гольц, що «війна є лише продовженням політики, але зі зброєю в руках», то ясно, що яка політика, така буде й війна. На що можуть рахувати політично большевики на випадок війни в середині своєї держави. Де-де, а ясна річ, на Україні та на Кавказі треба буде або тримати охоронні армії, або почнеться одразу ж партизанка та повстання. Класова війна, перманентна для СССР, мусить теж дати свої результати. Комуністична партія, що зараз єсть окремим жандармським корпусом СССР, навряд чи буде в стані задушити внутрішніх ворогів в умовах війни, мобілізації селянства й буржуазії. Бунти та повстання, масове дезертирство — абсолютно неминучі.

Що торкається географічно-стратегічних умов, то не кажучи про безмірну довжину всіх кордонів ССРСР, лише один польсько-румунський кордон тягнеться більш за 2000 кілометрів. Ці дві тисячі кілометрів треба обставити військом, захилстити. Для того необхідно своєчасно мобілізувати населення і підвезти його не кажучи вже про його озброєння.

Як раз тут все проти ССРСР. Польща і Румунія, як значно менші, значно швидче можуть перевести мобілізацію, і безумовно ініціатива наступу буде в їх руках. А це колюсальний козир. Мобілізація большевицького війська і перевезення його в напрямі цього театру війни тим більше запізниться, що в ССРСР дуже мало перпендикулярних залізниць до цього фронту. Поки большевики змобілізуються, поляки й румуни можуть без всякого противу зайняти цілу Білорусь і Україну. Без України ж Московщина воювати абсолютно не може з тої причини, що ціла її військова промисловість буде відрізана від районів, де здобуваються сирівці.

Як стоїть справа з озброєнням большевицької армії? Московський уряд розпоряджає 82 заводами, що працюють на озброєння; в них єсть приблизно 60.000 робітників. І це в той час, як, наприклад, у Франції за великої війни на війну працювало до 2 мільйонів робітників у 15 тисячах заводів й майстерень. ССРСР має лише до 1500 аероплянів, в той час, як де-які держави вже нараховують їх більше 10 тисяч. Рушниці й гармати в червоній армії самі ріжноманітні, всіх заводів, марок і калібрів, які тільки на світі існують. Для виготовання набоїв для них і для вивчення персоналу стрілянню, це величезна морока і ускладнення, особливо при відсутності яких будь технічних відомостей у населення, особливо сільського, з якого складається майже в цілому світі армія.

Що-до складу, то сучасна московська армія значно гірше навіть за стару царську. Нова армія не має жадних традицій. Вищий складкомуністичні неукі, чи генерали з фельдфебелів та унтерофіцерів, що здатні командувати погромами й розстрілами мирного населення, але не придатні до сучасних військових операцій, які вимагають не тільки «свірепості», але й колосального знання та практики. Старшинський склад значно ліпший, але в масі не надійний, особливо в тій його частині, що складається із старого старшинства, чи з інтелігентів та селян. Рядовий вояк, як не дорівнювався до західно-європейського солдата, так і тепер не дорівнюється, бо йому бракує освіти, громадського виховання і самостійности, не кажучи вже про свідомий патріотизм і почуття обов'язку. Деморалізований народ може дати лише банду, а не може виставити регулярної армії. Царська армія не була одноцільною ні що-до національного складу, ні в розумінню громадського виховання; була вона тому бездушною інертною машиною. Такою -ж, тільки гіршою, єсть і большевицька армія.

Можна б було ще говорити про флоту, але чи є вона у большевиків? Її немає. Себ-то, вона є, але в такій кількості і в такому стані що наврояд чи навіть і Швейцарія їй позаздрить.

При таких умовах міжнародньої політики, внутрішнього політич-

ного становища, соціяльних і національних взаємовідносин, фінансово-економічному стані, при такій мірі військової організації, озброєння, укомплектування і т. и., які є зараз і ще досить довго там будуть, всяке встрявання у війну було б для СРСР фатальним. Коли большевики по сухомлиновськи кричать, що вони готові до війни і закидають ворогів шапками, то це — або нерозуміння свого становища, або агітаційно-політична брехня. Війни не має не тому, що большевики сильні, а тому те, що їхні вороги рахують не раціональним їти бити большевиків, які ховаються за спинами «громадян» СРСР, бо б'ючи по большевиках, попадуть і по громадянах. Політичніше не робити з громадян ворога, а ліпше дати час тим таки громадянам розправитись самим з большевизмом. Побиття большевицької держави руками народів СРСР значно вигідніше ворогам СРСР, ніж встрявання з ним у війну.

Тому то Москва брязкає зброєю, але її не підіймає, а її вороги зброю готують, але більш, для того, аби вона стала не потрібною.

М А М А Й.

З міжнароднього життя.

Москва та Паріж. Драма у Варшавському полпредстві, Турецькі вибори.

Розрухи, що стались у Паріжі, — пише Journal de Geneve з приводу подій на парижських бульварах, — мають самий далекий зв'язок з долею Саю та Ванцеті. Це була нагода для комуністичної партії виконати те, що можна назвати великими військовими маневрами. Комуністичні загони, грабуючи магазини, робили вправи до майбутніх, більше рішучих виступів; большевицькі лідери випробувували на йому певні методи вуличної боротьби.

Газета накреслює історію розвитку комуністичної партії у Франції за останні роки. У 1924 році, в день переносу останків Жореса, комуністи Паріжа та його околиць зробили перший великий парад, огляд своїх сил. У 1925 році вони дали формальний бій патріотичній молоді, багатьох убивши та поранивши. З того часу періодично можна було бачити публичні виступи комуністів: останній парад їх був виконаний на цвинтарі Pèze Lachaise у річницю знищення Паріжської комуні. У лісах, по околицях Паріжу вони робили одночасно свої вправи військового порядку.

Політичні угруповання по-різному ставляться до комуністів. Крайні праві, як їм то і подобає, ненавидять та бояться з ними. Групи радикальні до-педавна говорили про вчинки комуністів, як про юнацькі забавки. Соціялісти комуністів не люблять і бояться, але ставляться до них з ласкавою терпимістю. Сучасний уряд, як констатує швайцарська газета, суворий на словах, не виявляє рішучости на ділі.

Без сумніву, сьогодні у Франції нема що особливо боятися комунізму, але ця політична зараза безперечно посилюється, розвиток цих ідей дійшов до того, що п'ятнадцять тисяч народніх учителів зголосилося до большевизму. Комуністи змагаються також за всяку ціну поширити терен своїх прихильників серед державних та громадських службовців, особливо тих, що працюють коло пошти, телеграфів, телефонів, то-що. По цьому, зауважує Journal de Geneve, справедливо вгадують працю людей, що дістають свої накази з Москви.

Усе це, констатує газета, звернуло на себе увагу французької громадської опінії. Здають собі звіт з того, що слабкість, виявлена на адресу

внутрішніх варварів, — які діспонують підтримкою зовнішніх варварів, панів Москви, — перекинеться в необхідність взятись крутих засобів, аби уникнути в майбутньому довгої політики твердої руки. Одночасно з тим виказують не без рації, що така політика не може бути погодженою із слабкістю на адресу великих проводирів червоної революції, які сидять у III-му Інтернаціоналі та в СРСР уряді.

Напевне, закінчує женевський орган, це не нагодою сталося так: що французька комуністична партія організувалась у справедливий бойову формування лише тоді, коли п. Еріо визнав СРСР та посадив у центрі Парижу їх посла, що одночасно з тим є і фактичним вождем цілого комунізму у Франції. Доки більшовики матимуть у Франції неприступну фортецю, доки вони користуватимуться всією дипломатичною недоторканністю, подавлення революційних рухів буде трудною справою. Англійський кабінет своєчасно зазиримуть небезпеку, яка була наслідком дипломатичних зносин з урядом, що має нерозбірну совітьсть, — і відповідно реагував на те. Французький уряд вагається ще наподобити цей благотворний приклад. А втім, тільки в той день, коли Раковський покине кордони Франції, коли буде закрито революційні аґентури на вулиці Гренель (посольство) та на вулиці Леверьє (консульство), тільки тоді можна буде сказати що більшовицькі змагання у Франції в рішучий спосіб переможено.

* * *

Як відомо, париський полпред Раковський, поруч з Троцьким, Зінов'євим, то-що, підписав декларацію, звернену до Ц. К. своєї партії, в якій, між иншим говорить, що «всі чесні пролетарії мусять працювати для повалення їх національних урядів», а всі солдати, на випадок війни з СРСР, мають зраджувати свою батьківщину, дезертувати зі своєї армії та переходити «до шеревів червоної армії», «бо СРСР — батьківщина для робітників цілого світу».

Французьке міністерство закордонних справ, довідавшись про такий виступ париського полпреда, доручило своєму послу гостро протестувати в Москві, що й зроблено було п. Ербетом за його побачення з Чичериним. Чичерин не став на оборону свого товариша, а навпаки рішучо дезавував його. На цьому поки що припинились офіційні заходи у цій справі. Але французька опінія, що гаряче зацікавилась нею, вважає, що так воно на далі зоставитись не може. Обережний Le Temps, що звичайно виявляє настрої міністерства закордонних справ, пише з цього приводу, що єдиним логічним закінченням цього інциденту мусить бути відкликання Раковського з поста париського полпреда. Інші органи, що мають вільніші рухи, пишуть гостріше. Le Matin, наприклад, просто говорить: «Треба нам позбавитись червоного посольства; треба поргати з Москвою». Le Figaro пише майже тими самими словами: «Як довго ще зостанеться Раковський послом СРСР у Франції? Наколи призначений його од'їзд з вулиці Гренель? Бо коли він не буде відкликаний своїм співлиником по змові Чичериним, то треба, що-б французький уряд сам, не гаючись, викинув його за двері». Аналогічні голоси лунають на шпальтах інших газет.

Як складуться далі дипломатичні відносини між Францією та СРСР. На це питання відповідав L'Intransigeant: «Раковському не зостається нічого иншого, як піти геть. Встає питання: чи буде він заступлений ким-небудь? Як здається, в міродайних колах схиляються до того рішення, на якому спинився англійський уряд перед розривом з СРСР. «Тимчасово» посольська посада не буде замінена, а поточні справи буде занього вирішувати якийсь chargé d'affaires. Далі, закінчує газета, будуть вичікувати подій».

Загадкова драма сталася у Варшавському полпредстві. У помешканню полпредства совітьськими службовцями 2-го вересня було вбито російське емігранта Писипа Трайковича. Як сталась справа, відомо поки що лише

із слів совітських учасників цієї події. Трайкович, як вони переказують, прийшов до посольства і побажав бачити совітського charge d'affaires Ульянова. Тому що він відмовився сказати, з якою справою він прийшов, йому запропонували покинути посольство. Трайкович не послухав, вихопив ножа, поранив ним одного з совітських урядовців Шлетцера, а потім лінійкою хотів ударити по портрету Леніна. Урядовці накинулись на нього. Він хотів утікати, але вихідні двері було зачинено, і тут його вбив стрілами із револьвера один із совітських урядовців, якийсь Гусев. Тільки через годину після цілої події представники польського уряду могли дістатись до совітського посольства, аби розпочати дослід. У Варшаві з цього приводу велике обурення.

Як повідомляє Le Temps, Трайкович — польський громадянин, родом з м. Вільни. До 1921 року він жив у Росії, де в нього два брати були вбиті ПУ. Покинувши Росію, він оселився у Вільні, де приймав участь у російських монархистичних організаціях. Сестра його, що недавно прибула до Варшави, допрошена судовим слідчим.

**

Маючи на оці близькі вибори до турецького парламенту, отоманський диктатор, президент республіки Мустафа Кемаль-паша звернувся з маніфестом до народу, вказуючи йому, кого треба вислати до парламенту. Кемаль-паша рекомендує вибрати своїх прихильників, — представників так званої народної партії, в руках якої останні роки була, єсть і зараз вся влада турецької республіки.

У цьому маніфесті турецький диктатор говорить, що він користується цією нагодою, аби з чистою совістю зазначити наслідки тої боротьби за долю батьківщини, яку він провадив за останні чотири роки. Після військових та політичних перемог, які не мають прецедентів, нині він відданий цілком основним працям по забезпеченню майбутности турецького народу.

— Ми, проголошує Кемаль-паша, зреалізували в такий довершений і радикальний спосіб, якого ми й передбачати не могли, усі обіцянки, що ми їх дали народу чотири роки назад, коли ми просили для себе його довіря. — Народня партія вважає, що самими головнішими умовами існування батьківщини єсть забезпечення на завше її незалежности, не звязуючи її з каліфатом, а також з якою будь співучастю чи інтервенцією. — Що-до закордонної політики, то наша лінія поведження була завше щирою, лояльною та мирною і базувалась на самодовіррю, гідности, силі та престижі турецької нації. Тільки притримуючись й надалі цього шляху, можна забезпечити поступ щасливого розвитку батьківщини в сучасності та в майбутньому.

Маніфест вказує на виконанні реформи юридичного та фінансового характеру та на добрі наслідки, що їх досягнуто в залізничній політиці уряду. Він підкреслює також, що й у майбутньому будуть зроблені всі зусилля для забезпечення сприятливого становища для Турції в її зовнішній та внутрішній політиці.

І кінчає Кемаль-паша свого маніфеста словами:

«Голосуючи за мою партію, ви дасте нам можливість та нагоду зробити нові послуги батьківщині».

Усі сучасні міністри виставлені кандидатами народної партії, яка, — немає жадного сумніву, — дістане переважну більшість у майбутньому турецькому парламенті.

Німецька преса про Україну. *)

Стаття Е. Ш. Шепку в «Politische Wochenschrift» під заголовком: «Українське питання — європейська проблема» — з самого початку ставить українську справу в самий центр сучасної європейської політики:

«Українське питання не є питання якогось місцевого, чи навіть загально славянського значіння, але, як вказують численні події останніх місяців та різні вислови видатних політиків, це питання є європейською проблемою, що своєю вагою стоїть поруч інших великих питань європейської політики. Як сучасна політична проблема, українське питання зачіпає безпосередньо кілька європейських держав, а саме: Росію, Польщу, Румунію та Чехію». Оповідши про історичні події, що спричинились до поділу української території між названими сусідами і подавши докладні цифри, автор думає, що «українське питання треба сьогодні розглядати з чотирьох головних точок погляду: московського, польського, загально європейського і «last not least» українського».

«З деякого часу» пише далі автор «на Україні помічаються різні ознаки сепаратистичного руху. Українська Комуністична Партія, чи українські націонал-большевики, як їх називають, висловлюючи бажання української національної опозиції, провадить систематичну українізацію країни та звільнення її від гніту московської національної диктатури. Діяльність української опозиції серйозно занепокоїла саме тепер московський уряд; так занепокоїла, що в Кремлі навіть постановили послиати до Києва та Харькова спеціальну слідчу комісію, яка повинна встановити, чи не дав український комуністичний уряд українським націоналістам занадто багато волі, або може через який інший недогляд винен в незадоволенню в зрістї та опозиції».

«Сепаратистичний рух на Україні стане зрозумілим, коли ми собі уявимо, що за останні роки число не українських, отже російських, почасти жидівських представників у комітетах комуністичної партії зросло, напр., в селянських околицях вже до 35 відс., а в промислових округах навіть до 51 відс., і складає вже більше за половину всіх виборних комітетських представників».

Така політика Москва викликає цілком зрозумілу опозицію населення, — звідси вимога «Українського Національного Комітету» допустити 50 відс. українців на урядові посади. Явна річ Москва довго буде робити опір таким змаганням, але вже не може їх заперечувати.

«Український сепаратизм отже є фактом, з яким Москва мусить серйозно рахуватись при своїх політичних міркуваннях та постановках».

«З точки погляду Польщі українська проблема виглядає явна річ цілком инакше. Для Польщі українське питання є питанням меншостей».

Автор розвиває свої погляди та міркування про українське питання в Польщі, спираючись здебільшого на слова українського посла в Сеймі Васильчука, якого кілька раз цитує.

«В деяких польських колах», каже автор далі, «думають запобігти небезпеці викликавши до життя хоч і самостійну Україну, але в тісному союзі з Польщею, спираючись на думку, що тільки вільна Україна може визволити Польщу з кліщів (Німеччини та Росії). Так само тепер Англія дуже добре розуміє потребу незалежної та вільної України. І на цьому напрямі думок цих польських кол збігаються з бажаннями та намірами певних європейських, головним чином англійських політиків. «Жаждоному сумніву

*) Див. «Трибуна», ч. 35.

не підлягає, щ) сепаратистичні змагання на Світській Україні знаходять міцну підтримку та підбадьорування з боку англійських кол. В Лондоні знають так само добре, як і в Москві, що Світська Росія без України економічно мертва і не здатна до життя, що Україна — єдина частина Росії, яка тепер може експортувати, і що тому вихід цього краю з Радянського Союзу знищить московських владарів. Цими шляхами, здається, розвивається англійська тактика, яка стає все яснішою за останні місяці та тижні та рухається в напрямі утворення нового міцного блоку з самостійної України разом з Польщею, а згодом також і Литвою, блоку, який за англійським проводом міг би дати нарешті давно і гаряче в Лондоні бажаний удар Світам».

«Із сказанного ясно і виразно видно, який великий інтерес повинна мати Європа в розвитку українського питання. Вже сьогодні ця проблема звязана з великими європейськими конфліктами і може легко стати одним з головніших факторів при розв'язанні такого, сьогодні запутаного становища на сході та й взагалі в цілій Європі. Що українці самі зрозуміли велике значіння своєї ролі в європейській політиці, видно з їхніх численних висловів та змагань особливо серед української еміграції, діяльності якої треба в першій лінії приписати те, що рух за незалежність на Україні, особливо на Світській, прийняв сьогодні такі форми».

Автор статті «Вільна Україна» в «Lippische Landeszeitung» 27. 8. зазначає, що відновлення червоного терору свідчить про страх большевицького уряду перед опозицією. Невдачі міжнародної політики та внутрішньої міжпартійної чи просто особистої боротьби вказують, на думку автора, теж на глибоку, як що не остаточну кризу, і на безсилість тиранічного режиму. Опозиція зростає і особливо на Україні:

«Бо нігде на цілому просторі союзу світських республік большевизм не зустрічався з такою ненавистю, як на Україні».

Оповідши історію боротьби України з Москвою за часів гетьмана Мазепи, занепад національного почуття в українській аристократії, повстання національної інтелігенції і ролю Галичини у національному відродженні України, нарешті події після революції 1917 року аж до «виходу» на чолі з гетьманом Симоном Петлюрою, українських патріотів, противників світської системи в Польщу автор пише:

«В тому, що Українська самостійна держава проіснувала тільки короткий час і була роздавлена між двома млиновими каміннями большевиців та білогвардейців, винна дурна політика Антанті. Вона не зрозуміла, що не було б міцнішого захисту від большевицької пошести, ніж забезпечена самостійна Україна».

Автор нарікає далі на українських боротьбистів і оповідає про їх боротьбу з національним урядом та їх сумну долю під большевицьким режимом, який розв'язав УКП і поставив на чолі українського радянського уряду Комуністичної партії, де більшість були москалі та жиди.

«Тим часом большевики скоро побачили, що їм неможливо буде утриматись на Україні, як що вони не рахуватимуться з національним почуттям населення. Українці приймали світське панування мов чужу диктатуру. Це й було причиною початку «українізації». Численні бунти «укаписти» і навіть представники «буржуазії» були допущені до адміністрації. З запалом віддалися вони українізації країни, не плутаючись в політичні питання. Українізація сьогодні пішла остільки наперед, що антибольшевицькі українцеві легше попасти до адміністрації, ніж чистіщої води большевиківі, але не українцеві з походження».

Оповідши про занепокоєння московського уряду та його заходи проти української опозиції, автор приписує національній напрям політики не тільки Шумському, але й Чубареві й Скрипникові і спиняється на промові останнього, де той остерігає від большевицьких методів, якими викликається незадоволення та дух опозиції, не тільки в самому народі, а особливо

в армії, що на 70 відс., складається з селянських синів, яких тиранизують большевицькі сатрапи».

«Ці події доводять», закінчує автор, «що сім років панування большевицької окупації, не зломил національного духу, а ні змагав до незалежності України». Зовсім іншу позицію займають автори двох великих статей в «Ost preussische Zeitung» 18-8 та «Pommersche Tagespost» 6.-8.

«Українське питання» пише автор першої статті, «стало за останній час дуже жваво і рішучо розглядатись в німецькій та закордонній пресі. Що таке «українське питання»? Пригадаймо зиму 1917-1918 року. Тоді Німеччина намагалась відірвати українців від великоросів, щоб ослабити російську державу. З України мала повстати самостійна держава. Тоді говорилось, що українці своєю мовою, звичаями та расою різняться від великоросів і відчують панування «москалів», як чужиницьке панування. Тоді, коли Росія була з нами у війні, такі погляди, думки були зрозумілі, хоч і неправильні. Але справжній політик дивиться наперед в мирні часи і готує будівлю мостів, де йому потрібні будуть дружні відносини».

Автор статті, скритикувавши політику Бетмана Гольвега, закінчує: «Виступати за самостійність України для німців є небажаним і небезпечним».

А це тому: «як би розходилося тільки о те, щоб звільнити Україну від страхіття большевицького режиму, отже тимчасове відділення від Росії, то про це ще можна було б говорити, хоч в зовнішній політиці не слід керуватись симпатіями, чи антипатіями. Нам треба насамперед запитатись у будучих керівників Росії, чи вони нам подякують, як що ми, для ослаблення Совітів, робитимем пропаганду за самостійну Україну. Отже боротьбу проти комуністів та «українське питання», треба обережно розрізняти. Приязнь Росії для нас важніша, ніж симпатії українські. Такж ніколи не треба випускати з ока, що Росія, як тільки одужає, завоює назад Україну, вже просто тому, що не зможе обійтись без виходу до Чорного моря. Ніколи на світі Росія, під яким би режимом вона не була, не подарує такого вмішування і операцій на її тілі. Отже пропозиції на користь українських сепаратистів дуже для нас небезпечні».

«Росія та Німеччина найкраще почувають себе, коли вони взаємно прикривають собі спину.» Не дивлючись на обурення проти Совітських безчинств, Німеччина з 1919 р. рахувалася з цим фактичним станом. Це не було нам на шкоду. А тепер ми повинні раптом змінити нашу позицію? Саме тепер, коли совітська будівля так виразно тріщить?

«Чому? Німецькі голоси на користь українських сепаратистів були б незрозумілі, як би ми не знали, як майстерно англійці уміють вмовляти свої бажання іншим народам, ніби то на їх власну користь».

Англійська акція проти Росії стримана ними, дякуючи бажанню Америки покінчити спершу з Китаєм. Англія мусить поступитись Америці і поки що не виступає одверто проти Росії. Але що було б їй приємніше за ніби добровільне відділення України? Англійці видають гроші на пропаганду на Україні і їм би хотілося представити свої махинації, як ніби «made in Germany»! «Російсько-німецькі відносини будуть зіпсовані, і Росія витіснена самостійною Україною від Чорного моря перестане загрожувати проливом і Суецькому каналові. Англійська дипломатія хоче вжити німців як своє знаряддя в українських планах. Тому раптом впливає «українське питання».

«Як саме Англія хоче нас використати, цього ще не видно. У всякому разі вона намагається підготувати ґрунт для того. Може Лорд д'Абернон звернеться до нас з прекрасними пропозиціями. Але ми не забуваймо, що той од Англії найбільш досягає, хто в стані, так чи інак, робити їй перешкоди. Безумовно, наше становище буде дуже утрудненне політично й економічно, як Росію буде відсунено від Чорного та Середземного морів та ще й за німецькою допомогою».

(Кінець буде).

Г. Ч.

З П Р Е С И.

У французьких органах за останній час з'являються часто добре освідомлені статті, присвячені Україні, її історії та сучасному становищу. Наводимо де-кілька уступів із газети L'Avenir, з великої статті під заголовком: L'Ukraine et les Ukrainiens dans l'Histoire d'hier et d'aujourd'hui.

За останній час, пише газета, досить неясні телеграфні повідомлення дають зрозуміти, що на Україні відбуваються, чи що найменше — готуються, поважні події. Тому, хто з певною увагою слідкував за історією України на протязі останніх років, не трудно здогадатись, що там зараз діється. Україна готує своє відокремлення од совітської Росії, — відокремлення цілковите та абсолютне.

Совітський уряд знає про це — свідомий він також і того, що не сила його цього перешкодити. Але московський уряд знаючи, що ця важлива подія нанесе страшний удар його престижу, і без того вже надломаному, — змагається затримати відомості про це так довго, як це буде для нього можливим. Тому і повідомлення про події на Україні такі неозначені та притьмарені. Цензура Совітів «аранжує» їх на свій спосіб.

Це відродження сорокамільонової нації, продовжує автор статті, п. Henri Gallien, буде одною із самих важливих подій після-воєнного часу.

Факт цей вдарить тим сильніше по людських душах, що для багатьох слово «Україна» було тільки географічним виразом, і то дуже неозначеним. Ще менше ясні, ніж географічні розуміння, були у середнього француза етнографічні відомості про український народ. І то з тої простої причини, що світ ігнорував існування цього народу. Це незнання, однак, можна пробачити. Надто довго не чути було в сзті а ні слова про український народ, і скінчилось тим, щоб люде забули, чи він ще існує, чи взагалі існував він коли будь. А в тім український народ в історії своїй мав часи великої слави.

Переказавши історію України за часів великої Київської держави, литовсько-польської доби, історію гетьманщини та українського поневолення в Росії, автор пише:

Треба було конвульсій великої війни, що захитала Європою в самому закладі її, аби розбилося віко труни, в якій зажива був заму-рований український народ.

Значіння для України російської революції французький автор оцінює в такий спосіб:

Ліберальні і назверхдоктрини Совіт на одну хвилю дали Україні надію, що настав час її визволення з московських кайданів. Але розчарування були страшне. Спроби українського народу еманципуватись од Москви були подавлені з неможливою жорстокістю; над Україною заліг такий терор, що режим найбільше деспотичних царів здавався ліберальним, порівнюючи з режимом Совітським. Нема тому нічого

дивного, що Україна зараз дбає про те, аби використати відповідний момент, який начеб-то повстав перед нею у вигляді ворожого розчаху серед лідерів большевизма, для того, щоб скинути з себе не-нависне московське ярмо.

Автор певний того, що Україна досягне своєї мети, що встане вона самостійна як держава. Але в який спосіб: мирно чи в процесі боротьби? І відповідає на це запитання:

Державні мужі України сподіваються досягти своєї мети в мирний спосіб. Ми хотіли-б того самого, що й вони, але якою-б не була наша воля, не вона вирішить цю справу.

Москва, говорить п. Henri Gallien, виявила стільки жорстокости, що од неї не можна чекати нічого іншого, як диких репресій, спрямованих на знищення всякої спроби українського відокремлення.

Між Москвою та Києвом, закінчує французький журналіст повстало не питання права, а питання сили.

І нам, українцям, треба готуватись до того, позабувши добрі мрії про якусь справедливість на світі, — особливо з боку росіян, червоних чи білих, чи рожевих.

* * *

В L'Observateur Europeen ч. 24 з дня 20-VIII 1927 р. в Lettre de Danzig п. Stephan Aubas знаходимо про українські справи такий цікавий уступ:

«Перед тим як полишити мого співбесідника (купця, що тільки що приїхав до Данцігу з Москви) так добре поінформованого, я ставлю йому ще одне останнє питання: в якому стані українська справа?»

— Яким би це дивним Вам не здавалося, відповів мені він, увагу цілого українського народу зараз звернуто на Париж. Не можна собі уявити, оскільки українські маси хвилюються з приводу процесу Петлюри. Здається, ніби маються документи, що встановлюють співучасть Совітів у цьому вбивстві. Петлюра був національним героєм, головним проводирем протибольшевицької боротьби. Український народ не хоче, щоб його національний герой, пропагандист незалежності української одійшов до історії зневажений.

На Україні кажуть, що як що рука комуїзму замішана у вбивстві його, хто все своє життя боровся за волю своєї країни, то на процес буде зовсім інший погляд. Також невдоволення було б глибоким в кожному українському серці коли б пам'ять Петлюри була заплямована. Петлюра для України те, чим був Гарібальді для Італії».

Так переказують те, що думається на Україні чужі безсторонні люде. Яка різниця з тими, що пишуть большевицькі харцизяки і їхні «малоросійські» учні!

Будемо сподіватись, що сторонні нам люде, французькі судді, теж побачать істину і не повірять відомостям, сфабрикованим московською Чека і підхопленими п. п. Лекашами та инш.

Хроніка.

3 Великої України.

Большевики та наука.
(Промова М. Скрипника).

У Харківських «Вістях» од 21. VIII. 1927 р. ч. 189 (2079) знаходимо витяги з промови большевицького «міністра» освіти на Україні М. Скрипника, сказаної ним на пленумі Ц. Б. секції наукових робітників і присвяченої «Подіям в історичному музеї ім. Шевченка в Києві», себ-то фактам, зв'язаним із самогубством проф. Данила Щербанівського. Промову наявно видруковано із стенографічного запису, — така вона необроблена і неформена. І це тим ліпше, бо уявляє вона собою автентичний документ, який краще та яскравіше за всі літературні описи характеризує те становище, що в ньому перебувають наукові робітники на совітській Україні, а з ними разом наукові матеріали і сама наука. Подаємо цю «міністерську» промову з певними скороченнями, шкодуючи одночасно, що за браком місця не можемо дати її всю — така вона характерна та вказуюча.

* * *

Держава має за завдання забезпечити, хоч не кажу всю науку, а окремих робітників та окремі наукові дисципліни в їхній праці та забезпечити в цілому обсязі всі наукові дисципліни, що спричиняються до перетворення нашого суспільного життя. Держава об'єднає та охоплює всі умови, що забезпечують працю окремих

робітників, держава виявляє на практиці здатність різних установ та інституцій у їхній науковій роботі. Отже, не співвідносини окремішности, себ-то, що кожний науковий робітник працює, як йому хочеться й вважає, що «я маю свій куток, і в ньому працюю, передомною окрема галузь життя і я вивчаю, студіюю те, що мені потрібно. — Ні, так воно не є, а навпаки, ми маємо співвідносини справжньої спільної праці. Справжні наукові робітники визнають залежність їхньої праці від цілої роботи держави, її планової та керовничої роботи. Отже, замість старого гасла академічної волі, що протиставив робітника наукового цеху цілому суспільству, відокремлюючи наукових робітників в академічну організацію, що вимагас для себе особливих умов життя, ми маємо тепер пширення волі на ціле суспільство.

Лишень за середньовіччя потрібне було гасло академічної волі для забезпечення науки від феодальної держави. Феодальні порядки з кріпацьким ладом були в старій Росії, і тут гасло академічної волі було гаслом проти феодального кріпацького ладу. Тепер такі гасла про відокремлення неможливі. Академічна воля це не є окрема воля, а є волею самоврядування в такому розумінні, як самоврядування інших організацій трудящих. Це питання має тим більше значіння, що останніми часами в нашій державі спостерігаються напрями й намагання поживити це гасло й

протиставити академічні кола державі.

Зрозуміла річ, у нашій державі є різні верстви населення, є противенства в житттю. Виростає нова буржуазія серед селянства, глитайський верх, що прагне до влади і шукає собі ідеологів серед інтелігенції. Через те тепер серед деяких кол наукових робітників гасло академічної волі протиставлення радвладі знову лунає, і знаходить деякий відгомін. Але ми стоїмо на іншому шляху, і я гадаю, що секція наукових робітників теж стане на той ґрунт, де ми стоїмо.

Справа київська показує, що в музейній справі є багато нездорового. Так само є де-що нездорового в житомирським, одеським, харьківським, дніпропетровським і сумським музеях.

Окрему суспільну увагу звертає на себе справа київського музею, а саме Київського історичного музею ім. Шевченка. Цей музей існує вже багато років. Фундатором його і керовником був небіжчик проф. Біляшівський, що 10 років керував музеєм. Він був один з видатніших сил нашої країни в музейній галузі. Зокрема його смерть 2 роки тому вельми ускладнила становище музею.

Відносно Київського музею вже давно спостерігалися розходження, але доки Біляшівський керував музеєм, його авторитет об'єднував усіх. Після його смерті за завідателя музею став якимсь чином Винницький. Це була неавторитетна фігура, що ніякої наукової роботи не мала; єдина наукова його праця — це некролог Біляшівського. Його призначено ще в 1922 році за завідателя, коли музей був місцевою установою у віданні київського губерніяльного відділу народньої освіти. З переданням музею до відання Уполітосу НКО, Винницький в порядку інерції залишився на посаді завідателя і лишень у січні цього року, коли УПО передав музей Укрнауці, комісія НКО перевірила роботу музею та його завідателя. Цей колишній комуніст, ніякого адміністративного

досвіду не має. Короткий час він працював у ЧК і звідки його звільнено, а так само його виключено з партії; ця людина хотіла керувати науковою інституцією наказами, а про справжнє адміністрування він нічого не тямив. І от Винницький своїми славетними наказами музеєві виявив приклад безглузлого командування замість керування.

Музей був великий, там було 1100 українських килимів з XVII-XIX століття, старовинна кераміка, влучний добір археологічних речей від найдавніших часів до XIII століття та багато залізних старовинних речей. І ось подумайте, 31 килим XVII століття з'їла міль, залізні речі висіли по стінах і через свій тяг шматки відривалися, а музейні робітники одірвані внизу шматки накладали на експонат зверху і він ще хутчій розпадався. Біда, коли дилетанти вважали себе за наукових робітників і вважали за нижче своєї гідності бути консерваторами дорогоцінного музею і кепсько ставилися до консерваторської роботи. На чолі цього музею стоїть нездатна людина без політичного й наукового авторитету. Ось вам малюнок Київського музею.

З жалем згадуємо небіжчика професора Щербаківського. До його смерті спричинилися несприятливі умови, вся ця внутрішня боротьба, що в ній брав участь небіжчик. Вона кінчилася психологічною кризою, що призвела до загину цього робітника.

Ми вчора перевірили на колесі НКО роботу директора музею Винницького, де виявилася його адміністративна нездатність, що призвела до знищення килимів, кераміки та археологічних речей. Виявилось його невдале керування та адміністрування науковою установою наказами, виявилася також його нездатність і безвідповідальність. Його звільнено з посади завідателя музею, як нездатного, незалежно від трагічної події зі Щербаківським.

Я можу повідомити Всеукраїнський пленум наукових робіт-

ників, що в діяльності Винницького та інших робітників нема кримінальних ознак. Є ознаки недбайливості, є всі дані, щоб політично та адміністративно його засудити, щоб поставити мур неперехідний для роботи в наукових установах, є підстава для того, щоб суспільна думка карає його за недбайливу роботу.

Що до самогубства, то я сьогодні одержав спеціальний доклад судово-слідчих органів.

З глибоким жалем згадуємо небіжчика проф. Щербаківського, жалкуємо, що він помер, виявляємо причини, що призвели його до цього. Адже з усім приривом і обуренням треба відкинути геть усі спроби політиканського використання смерті померлого професора. Ось перед мною надісланий Київським окружним прокурором лист до редакції, складений за підписом 79 наукових робітників. З щільною увагою я прочитав цього листа, де висловлюється пошана й співчуття небіжчикові Щербаківському і тривогу за наукову інституцію та бажання взяти участь у тому, щоб забезпечити далі всю роботу музею.

В листі є дві частини: в першій висловлюється жаль з нагоди смерті одного з наших наукових робітників, а в другій говориться про те, чого вони вимагають. Хто з 79 наукових робітників до якої частини дав свій підпис, не знаю. Мені не треба заявляти, що НКО, як і кожна установа наша, як кожний відділ нашого суспільства жалкує з нагоди смерті кожного робітника, що може брати участь у роботі нашої держави. Але коли ти, хто підписав оту заяву, переходить до обвинувачення, і коли вони прибирають позу Золі та заявляють — «ми вимагаємо», — то ми запитуємо, чого вони хочуть та що цей політичний наступ цих громадян означає? Чого вони хочуть? Вони хочуть, того, щоб робота судового слідства провадилася «не бюрократичними сховищами канцелярії» судово-

слідчих органів, але щоб у слідстві брало участь «громадянство во». Яке громадянство доручило цим громадянам ставити такі вимоги?

Ми знаємо, що органи радвлади мають досить мандату, щоб вести справи державні, і коли в нас є певний орган, і коли є дані що в тому чи іншому органі є хиби, неправильності, то на це є в нас окремий орган робітничо-селянської інспекції, що має перевірвати судове слідство. Ці громадяне заявляють, що мірою для призначення робітників і керівників наукових установ повинен бути не лише його науковий авторитет, не лише його політичний авторитет, але крім того, ще й довір'я з боку наукових робітників.

Розглянемо у цій заяві, яке вона має політичне значіння. Ми знаємо, що в нас є встановлений порядок призначування робітників і керівників наукових установ. Ми знаємо, що в нас професійні органи робітництва, а, значить, і професійні органи наукових робітників, мають своє слово при призначуванні керівників установ і спів-робітників цих установ. — Це й ви, Українське бюро секції наукових робітників, маєте голос у справі того чи іншого призначення. Але тут у заяві мова йде про окремий шлях, про довір'я якихось окремих наукових робітників, не тих, що зорганізовані в профсоюзній установі. І таку заяву, щоб по справу перевірено, подається після заяви прокуратури про те, що в справі самогубства провадиться докладне слідство.

Мені відома відповідь одного з тих, хто підписав цю заяву, коли йому подано докази про безпідставність заяви. Він сказав: «Адже про це вже пишуть і закордонні часописи; як же ми мовчатимемо?». Так, 8-го червня київське громадянство довідалося про посмертний лист Щербаківського. А вже 12 червня орган фашистського УНДА передрукував цього листа. Добре працює ворожа нам контр-розвідка. Наші

вороги добре працюють і мають добре налагоджені зв'язки в нашій державі, щоб після 4-х днів, як у Києві дізналися про відомий лист, передрукувати його за кордоном. Ми знаємо, що УНДО є наймитом Пілсудського та польського фашистського уряду. Коли в нас виправдують свою заяву тим, що листа Щербаківського надрукувало УНДО, то куди можна йти в такому виправданні — чи не до підтримки зв'язків з УНДО, чи не до підтримки їхніх політичних бажань, щось ніби гасла академічної волі, що під ним зараз намагаються об'єднати свої сили всі ворожнечі елементи глитаїської та буржуазної інтелігенції, що користає з кожного засобу до своєї мети, і навіть із смерті одного з професорів користається для своєї мети? З призи́рством, з ненавистю, зі зневагою треба ставитися до таких заходів.

Я певний в тому, що багато з тих наукових робітників, хто тут підписався, підписували лише першу частину, а не другу частину листа, що являє собою політичну заяву тих осіб, кому треба виправдуватися перед УНДівцями, наймитами фашистського уряду, перед ворогами Радянської України про події в нас.

Я констатую, що перша заява до НКО з Київського історичного музею надійшла в лютому 1927 р., а Винницький там вже 4 роки керував, а цілих два роки точилася Групова боротьба. Як можна тоді керувати важливою науковою справою, коли наукові робітники замовчують неприпустимі явища в житті наукової установи. Лишень на підставі спільної, громадської перевірки, на підставі участі кожного робітника у великій справі ми можемо виправити хиби і досягти успіху.

Ленін говорив, що кожний робітник повинен бути впертим до кінця у відстоюванні того, що він вважає за правильне. У нас є шляхи, у нас є й секція наукових робітників, що має можливість впливати й виправляти. Треба

вжити заходів, щоб хиби усунути і скерувати на вільний шлях Київську секцію наукових робітників. Але ж це є шлях наш, радянський шлях спільної праці на ґрунті радянської діяльності, а не на ґрунті апеляції до дрібно-буржуазних, ворожих нам фашистських кол. (Голос з місяця: «Чи цього листа надруковано, чи ні?»). Ні, ми контр-революційних листів не друкуємо, його публікувало за кордоном фашистське «Діло», а наша преса не для того, щоб провадити контр-революційну агітацію, щоб вмщувати вимоги політиканів. Той, хто користає із смерті для своїх політичних цілей, той політиканин і ганебний мерзотник.

В справі Щербаківського виявлено багато непорозумінь. Ці непорозуміння довели до невір-ного, хибного, бюрократичного становлення з боку київських наукових робітників. Вони замовчали хиби й незгоди. Був певний бюрократизм і з боку органів НКО, з боку вашої організації, з боку керівника інституції та робітників тої інституції, що мовчали про незгоди. Нам треба проламати ту небезпечну мовчанку. Треба перевірити наукових керівників музею, але чи їх перевіриш, коли всі, хто там працює мовчатиме. Їх п'ять років тому призначили, а тепер спостерігаються хиби. А хто знав, що Винницький такий, коли всі мовчали? Обидві групи мовчали, а коли всі мовчать, бо їм гаразд живеться, то нічого путнього з того не буде.

Ось в історичному музею, всі бояться й усі мовчать. Речі руїні нудяться — всі мовчать. Як же можна довідатися, про внутрішній стан установи, як може її суспільність критикувати, коли всі мовчать. Це один з важливіших висновків зі справи Щербаківського та зі справи київського музею, а саме — конче потрібна суспільна критика, щоб секція наукових робітників до справи організації наукових установ ставилася як до свого

завдання, як до своєї справи, що з нами нею ви керуєте. Ми не можемо виправити, хиб, коли не буде суспільної критики, коли буде змова мовчати в кожній науковій установі.

Ми мусимо усунути хибі, перебороти їх, стати на вірний шлях і в майбутньому не дозволити ворогам мобілізувати суспільну думку в Західній Україні проти Радянської України, наклепами, що під радянською владою наукова робота неможлива, а за те в Польщі де скликається з'їзд слав'янських істориків там можлива наука, у Польщі, де нема елементарної волі, а тим більше для розвитку української науки.

Я цілком певний і згадав і раніш у своїй промові про те, що значна кількість тих, хто підписав той лист, що його надіслано до Київської преси, не усвідомила вірного об'єктивного значіння цієї справи. Я певний що той, хто підписав його, не хотів заявити, заздалегідь за всяку ціну недовір'я Радянській владі. Мабуть, навіть цього ніхто не хотів. Навіть більшість не хотіла, але постанова така: «Ми вимагаємо, щоб негайно цю справу із самогубством було детально досліджено, як органами прокуратури, так і установами та організаціями радянськими, громадськими і т. инш., це-то як органами прокурорського догляду, так і органами громадськими».

В усякому разі політичний зміст полягає у тому, що заздалегідь ставилося під підозріння, що радянський суд може повести справу невірно. Це є справа політичного значіння, цього потрібно не лише тому, що насправді не проваджено роботи в цьому напрямкові, а й тому, що було поставлено під підозріння суд.

Тов. Іваненко сказав, що він того не хотів, але це не так тлумачать за кордоном, і так ли-

шень можна це тлумачити. Коли взяти таку постанову, як «Вимагаємо негайно, щоб було усунуто тих, хто стояв, на чолі управління Київським історичним музеєм та щоб прийшли люде з науковим стажем», то що це означає? — Що наукові робітники не мають довір'я, не мають ніякої заслуги і не цікавляться ні наукою, ні чим іншим, а це може бути лише шкідливе. Щоб усунути непорозуміння, він хотів, щоб були насправді авторитетні люде. Значіння цього пакта лише таке, що існування держави радянської в галузі наукової інституції є шкідливе. Так тлумачать за кордоном, і так лише можна це тлумачити.

Я певний і того, що більшість підписала першу частину, а не другу частину, що й сказав Іваненко. Але вже беручи до уваги, що Щербаківський надіслав листа 8 червня, а 12-VII він був опублікований у Львові в біловардєйській пресі — як яскравий факт. Це робота УНДО, що її провадять польські фашисти. Але теми, що мають звязок і підтримують цю справу на Україні хай зацікавляться відповідні органи ДПУ. Ми ж цікавимось теми, хто підписав заяву, не зрозумівши її ваги але хочуть провадити роботу української радянської культури, а не України під дахом польського фашизму. Ми непевні, як це може тлумачити, як це розуміють. Ми живемо не в безповітряному просторі. Наш лист має не таке значіння, як би ми хотіли, щоб нас розуміли, але як нас розуміють.

Візьмемо слова проф. Карського — він хотів чи не хотів заявити, що політика радянської влади невірна — і я гадаю, що він не хотів цього заявити, а об'єктивне значіння його заяви було інше. Це був удар по радянській культурі, коли він так її розцінював, він цього навіть не хотів. Він хотів провадити українську радянську культуру, а його слова мають зовсім інше значіння.

Ви теж, товариші, що підписали

здебільшого цього листа, хотіли одного, а вийшло інше. Вийшло це тому, що коли ви не зрозуміли, — то більшість та деякі з авторів і тих, що підписали, — зрозуміли. Вони добре знають, де раки зимують, та що нема «прожжених» політиканів. Це є досить велика історія, що спричинила яскраве виявлення буржуазної політики.

Ми певні, що нам пощастить попередити наступ інтервенції на наш Союз. Ми кажемо: — «Організуйтеся, збільшуйте увагу, у нас є підготовка, одночасно ми підготовуємо і наш тил». «Тиждень оборони» це наше готування, це спроба, що в нас підготовано. Польща готується до наступу на Україну за всяку ціну. Вона йде і через всю фашистську пресу, яка критикує все, що у нас робиться. Коли вона має листа, що національні потреби українського народу незабезпечені Україною, то це означає готування тилу й фронту проти нас. Вона за всяку ціну намагається дискредитувати нас. Вони там тепер користаються з цієї історії, і Європа може сказати, що в них наука може розвиватися — цеб-то в Польщі, — а в нас не може розвиватися, бо за це свідчать 79 підписів під листом, де сказано, що керування наукою на Україні досить кепське, де сказано, що на Україні точиться боротьба проти українського культурного процесу, проти національності народів.

Ви хотіли відповісти на трагічну подію — на самогубство проф. Щербанівського, напевно тільки відповісти, але своєю участю, своїми підписами суть політики вийшла зовсім інша, ніж ви гадали. Серед тих, хто підписував, є й такі, що мають зв'язок із закордонними органами.

Газетні звістки.

Українські делегати на міжнародний кооперативний конгрес у Штокгольмі. З Харькова виїхала закордон делегація

української кооперації, щоб взяти участь в міжнародньому кооперативному конгресі в Штокгольмі. До складу делегації увійшло 13 осіб, серед цих голова В.Ц.К.С. відповідальний секретар Вуко-ради, голова Сільського Господаря, голова Українбанку, голова Книгоспілки, старий кооператор Левитський та інші. В складі української делегації є представники всіх галузей кооперації. «Діло». 24-VIII.

Конкурс на пам'ятник Шевченкові. Народний комісаріат освіти У.С.Р. оголошує конкурс на виготовлення пам'ятника Шевченкові на його могилі біля Каніва. Кінцевий річинець конкурсу 20 вересня ц. р. Проект треба розрахувати на монументальний вигляд пам'ятника. Наркомпрос признає три премії на найкращі проекти: одну в розмірі 3000 карбованців і дві по 1000 карб. Оцінку проекту робитиме спеціальне журі, що його призначить наркомпрос. «Діло». 24-VIII.

Арешти комуністів. В Єлисаветі 29-VII частиною війська Д.П.У. обсажено помешкання військового кооперативу, в якому відбувалися нелегальні збори партійців-опозиціонерів з командного складу. Арештовано 11 осіб та захоплено листування. «Борьба за Росію». 13-VIII.

Арешти проти комуністичних пропагандистів. У Києві арештовано два члена з окружних професійних союзів цукорників і хеміків, що провадили протикомуністичну агітацію в низових апаратах профсоюзів. Крім того їх підозрюють в організації терористичних виступів, що сталися останніми часами в Київській окрузі. «Борьба за Росію». 13-VIII.

Селянські заворушення в Голті. В Голтській окрузі сталися селянські заворушення, викликані твердими цінами на хліб, самовільно призначеними місцевою владою. Роз-

громлено 4 контори зсипних пунктів, ранено й побито кількох службовців та забито начальника районної міліції. З Одеси вислана слідча комісія. «Борьба за Россію» 13-VIII.

Оздоровляють... З доклада Затонського, зробленого на пленумі Ц.К.К., видно, що з режимом економії, збільшується відсоток кримінальних злочинів серед членів партії. У сільських ячейках «відбуваються масові випадки піяцтва». Для «оздоровлення» роботи цих «ячєек» 12 відсотків партійців було покарано різними партійними карами, а 10 відсотків зовсім звільнили з партії.
«Борьба за Россію». 13-VIII.

* * *

Большевики готуються до миру. «Daily Mail» повідомляє що по відомостях його кореспондентів за станий час большевики під великим секретом значно збільшили фабрикацію газів і аеропланів; кількість останніх має бути доведена до 3000 штук. Створено нові базк авіонів в Проскурові, Севастополі, Ростові, Харькові, Царицині, Омську, Тащєнті і Москві. Союз для розвитку авіації «Авіохім» вже має 3 мільони членів.

На українських землях.

З ВОЛИНИ, ХОЛМЩИНИ, ПІДЛЯШША ТА ПОЛІССЯ.

Українська мова в гімназіях на Воликі. Управа волинської шкільної округи в Рівному видала розпорядок на підставі обіжника М-ва Освіти, що на всій території вєсводства заводитьсь навчання української мови в державних польських гімназіях. В р. 1927-8 почнетьсь це обов'язкове навчання в перших класах тричі тижнево. «Діло». 24-VIII.

Нова «Просвіта». В липні відбулось відкриття філії Луцької повітової «Просвіти» в с. Ківерці. На свято відкриття прибули від Ради повітової «Просвіти» кілька делегатів. При вході до світлиці де збирались громадяне с. Ківерць, привітав прибувших п. Сенюк, після чого хор відспівав національний гимн. «Ще не вмерла Україна». Велика світлиця була оздоблена квітками й українськими прапорцями, а на столі стояв портрет Шевченка. Записалось в членн 52 особи, в тому багато жінок.
«Нова Громада». 28-VIII.

Вистава української і білоруської преси. 26 серпня організаційний комітет першої вистави української і білоруської преси скликав на нараду представників преси. Вистава організується славянською лігою в Польщі при участі інституту вивчення національних питань, і має бути відкрита з 15-IX до 27-IX. На ній буде представлена українська преса з 1918 і по 1927 рік. «За Свободу». 28-VIII.

За замах на життя українського старшини — 12 літ тяжкої в'язниці. 12 серпня Луцький Округний Суд розглянув справу Ананія Ольховича, що під впливом комуністів хотів забити полковника У.Н.Р. Афонія Стефаніва. Обвинуваченнй був затриманий коли наміряв переступити совітський кордон. Суд засудив його на 12 років тяжкої в'язниці.
«Укр. Нива». 24-VIII.

На Закарпаттю.

«Закарпаття — земля майбутности, процвітаюча й багата». Так назвав Закарпаття земельний референт інж. Брандайс. В той час, коли Мадярщина дбає відзискати назад Закарпаття для себе, примушені чехи признати, що до Закарпаття не тільки нічого не докладають, але що воно має велике значіння для самої

Чехословаччини. У розмові з «Венковом» сказав інж. Брандайс, Закарпаття дуже кзрисно причиняється до активности господарської ситуації та торговельного білянсу. Закарпаття може кожного року дати 100.000 гектл. вина, що репрезентує суму 50.000.000 корон, дальше воно може вивезти що року 5.000 вагонів овочів і овочевих виробів, що дає 25.000.000 к.ч. Найважніший є вивіз дерева, що дає річно що найменше 100.000.000 к.ч. Також вивіз худоби і домашніх звірят дає річно 30.000.000 к.ч., а при раціональній господарчі міг би дати річно 50.000.000 к.ч. Тютюн дає річно 15.000.000 к.ч., виріб ементальського сира в початковій стадії дає 600.000 к.ч. річно і надзвичайно сильно зростає, а при цьому дешевий і не боїться конкуренції. Перевівши відповідні меліорації і урегулювання рік дохід з господарства збільшиться на одну третину.

Так чеська влада представляє ситуацію «дефіцитного» Закарпаття і цінність його для республіки. «Новий Час». 24-VIII.

Руська (українська) гімназія в Ужгороді. Гімназія мала в минулому шкільному році головні класи з українською мовою викладовою (16 відділів) і паралельні чеські та малярські. До українських відділів учалося 384 хлопців 94 дівчат. З того до «руської» народности призналося 368 учнів (ниць), до малярської — 71, до словацької — 21, до чеської — 8, до інших народностей — 7. «Укр. Голос». 28-VIII.

Альбом Підкарпатської Русі. Бібліотека журналу «Пчілка». ч. 25 (Ужгород) випустила збірник ілюстрацій з життя Закарпатської України. Видання старанне, на веленому папері і надається як настільна книга. «Укр. Голос». 28-VIII.

В Галиччині.

Кооперативне свято. В Бібрці, з метою пропаганди кооперативної ідеї та придбання фондів на будівлю кооперативного дому, відбулося величаве кооперативне свято. Після урочистої служби Божої, за участю численного духовенства, процесія вирушила на площу, де має стати кооперативний дім. Після посвячення площі, відкрив свято промовою директор М. Шахнович, після чого музика відіграла «Боже Великий». Далі йшли промови представників від різних українських установ. З площі похід зложений з понад 6000 учасників, з музикою, несучи таблиці з кооперативними гаслами, вирушив до Повітового Т-ва Кредитового. Не зважаючи, що поліція суворо заборонила Лугам і Соколам брати участь, вони з'явилися туди організовані. Навіть з малосвідомих громад прибули численні відділи руханкових товариств та по козацькому вбраню бандерії в кількості понад 300 коней. На площі Т-ва Кредитового удекорованої брамами в полудня відбулася кооперативна академія, а після неї вправи Лугів і Соколів, національні танці, кооперативні картини, то-що. Дивне, а навіть вороже становище зайняло старство до цього культурного свята, наслідком чого більше як 2000 осіб (відділ бандерії, Лугів і звичайних селян) не було пущено на свято і вернулось назад до громад. «Новий Час». 26-VIII.

Серед укр. еміграції.

У ПОЛЬЩІ.

Навкруги передз'яв дової наради у Варшаві.

Нарада представників української політичної еміграції і Польщі відбудеться у Варшаві 24-25 вересня б. р. До програми наради мають увійти: реферат про загальне становище української справи, української емі.

гращі, доклад Заступника Голови У.Ц.К. в справі скликання З'їзду української еміграції у Польщі, докладі членів У.Ц.К. про діяльність Комітету, доклади представників української еміграції з місць... організації питання та інші справи. На нараду, згідно з постановою У.Ц.К. від 17 серпня б. р. запрошуються: всі керівники відділів У.Ц.К. в кількості 21 особи, Уповноважені У.Ц.К. тих районів, де не має відділів У.Ц.К. в кількості — 7 осіб. Головні Уповноважені У.Ц.К. — 4 особи, представники Львова, Краків, Каліша та ин. — 14. осіб. Окрім того на нараду запрошено 13 Уповноважених У.Ц.К. з місць більшого скучення української еміграції які мають прибути на нараду.

В нараді візьмуть участь рівно-ж 5 членів і секретар У.Ц.К. та Голова Ревізійної Комісії. Варшава має дати на нараду 5 представників від найбільших місцевих організацій, до яких належать: Український Клуб у Варшаві, Т-во ім. С. Петлюри, Українська Студенська Громада, Українське Т-во правників, та Т-во жінок-українок.

В АМЕРИЦІ

Українець університетським професором у Канаді. Др. Б. Дима затверджений професором університету в Манітобі в Канаді. Буде він викладати медицину. Це перший українець в Канаді, що буде займати там таке високе становище. Він скінчив університет в Манітобі в 1922 році і відтоді лікарював у Вінніпегу. Уважають його одним з найліпших лікарів в Канаді. «Український Голос». 28-VIII.

Свято Т. Шевченка. В Денбурі, де живе невелике число українців, як то звичайно поділених на кілька партій, майже нічим не нагадували свого існування. Але останніми часами, завдяки кільком новим членам української колонії, відбулась

Українська маніфестація — свято Тараса Шевченка, яке йшло з великим успіхом. «Свобода». 13-VIII.

Українські вистави. Українська громада в Куритібі улаштувала на честь Ів. Франка свято, що складалась з вистави та концертного відділу. В Марешаль Малеті аматори з великим успіхом відіграли драму Франка «Украдене Щастя». (Укр-Хлібороб). 29-VIII.

Український винахідник у Бразилії. Куритібський «O Estado do Parana». з 17-VII подає замітку про приїзд д-ра Біського до Бразилії та про великі успіхи винайденого ним діаскопу, що означає інтелектуальні моральні здібності людини.

* * *

Розшукують: Всіх, хто знає де перебуває п. Власенко-Підгайний, прошу сповістити на адресу: Pogonnikov, Hotel des Ouvriers, Homecourt (M.eta.).

Бібліографія

— «Книголюб». Вийшло друге чило «Книголюба» органа Укр. Т-ва Прихильників Книги в Празі Як і перша, ця книжка робить така ж приємне вражіння; на виданні відбивається надзвичайна дбайливість, любов до справи його керівників, і воно доводить, як при доброму бажанні, з зовсім маленькими матеріальними засобами можна робити таку важливу і корисну справу.

Мало не вся книга складається з тих докладів, що їх було відчитано на зборах Укр. Т-ва Прих. Книги і зміст яких вже було своєчасно подано в «Тризубі». На першій місці стаття проф В. Біднова. «П. Куліш і його переклади Св. Письма». Далі витяг з реферату, П. Зленка. «Празькі видання Скорини». До цієї статті додано цікаву — з знімками прилогу: абетку й іні-

цяли Скорини та два листки з книги Йеуса Сина Сирахова. Стаття Ст. Сірополька подає відомості про книгознавство в Галичині в ХХ ст. з долученням списку літератури з галузі книгознавства, власне окремих видань, що появились в Галичині з 1900 року. Стаття Є. Вирового «Як російська добровольча армія нищила на Україні українські книжки»; подає дуже цікаві інформації на увагу тим росіянам, що на диспуті, після лекції В. Мякотіна в Празі, негували зауваження, що денікинці, «во имя русской культуры» нищили українські книжки. В самій тій книжці «Книгоспільці» було «из'ято» денікинцями понад півтори сотні назв укр. книжок. Конфісковалися в українських видавництвах цілі друкарні. знищувалися видання передвоєнного часу, дозволені навіть царською цензурою. Забрані книжки нищилися, палилися. З альбому українських гетьманів поворинано було портрет гетьмана Мазепа і не знищено цілої книжки лише через те, що там був і портрет Б. Хмельницького. «Денікинщина на Україні» — це одна непереривна оргія тупого пан-московського насильництва, здичавілого від хвильової перемоги над вільною після революції Україною» — так кінчає автор свою статтю. Далі йде докінчення статті проф. Д. Чижевського «Філософична література українською мовою», який на прикінці робить висновок, що в галузі української філософичної літератури зроблено поки-що лише найперші кроки до дальшого наукового розвитку. В. Січинський подає далі закінчення своєї статті «Література з українського пластичного мистецтва за 1926 р.» Д-р В. Сімович подає статтю про заведення «Латинки для української бібліографії» (доклад в Т-ві зреферований у свій час в «Тризубі»). На прикінці статті автор подає українську абетку латинською транскрипцією.

Далі йдуть замітки од власного кореспондента Ч. Д. про дві вистави: «З Ляйпцигської вистави мистецтва книги» та «Папірора

Дрезденська вистава.» Л. Биковський подає докінчення з'їздових публікацій з Інтернаціонального Конгресу Бібліотекарів в Празі. Остання стаття М. Литвицького «Спілка Українського Друкарства» оповідає про історію закладеного в Польщі в 1920 році українського видавництва, яке мало на меті переведення в життя ідеї про утворення постійної трибуни, з якої лунав би голос наших економістів, що трактували б болючі проблеми нашого економічного життя.

В другій частині книги (стислим друком) вміщено відділи: Хроніка Укр. Т-ва Пріх. Книги, Бібліотечна справа, Видавничо-книгарська справа, Стародруки та мистецтво книги, Список українських видань, що вийшли в 1927 р. в Чехословаччині (уже латинкою), Усгаіпса, Реєстр українських періодичних видань на 1927 р. в Польщі, список членів Т-ва (що нараховує уже 65 душ).

На прикінці вміщено показчик змісту (оглав) I та II книжки «Книголюба» французською мовою. Книжка видана дуже чепурно і містить в собі 6 аркушів друку. (літ. вет. 8.^о.)

* * *

Науково-оослідчі установи на Україні.

Бюлетень управління науковими установами Комісаріятву Освіти. Харків. 1926.

Крім головної науково-дослідчої установи — Української Академії Наук, на Україні організовано ще такі науково-дослідчі установи (до 1926 рік включно):

1) Науково-дослідчі катедри; що уявляють собою окремі наукові організації, зв'язані з Академією та науковонавчальними установами, своїми кабінетами, лабораторіями, бібліотеками тогo. На 1 жовтня 1926 року існували такі катедри: 1) В галузі сільсько-господарських наук: при Харківському Сільсько-господарському Інституті —

5 катедр, при Київському С.-Г.І. — 6 катедр, при Одеському С.-Г.І. — 2 катедри 2) В галузі медичних наук; при Харківському Мед. Ін. — 7 катедр, при Київському Мед. І. — 2 катедри, при Одеському Мед. І. — 3 катедри, при Харківському Ветерин. Ін. — 3 катедри. 3) В галузі технічних наук: при Харківському Технолог. Інст. — 9 катедр, при Київському Політ. 4 катедри, при Одеському Політ. — 2 катедри, при Катеринославському (тепер Дніпро-петровському) Гірнич. Ін. — 5 катедр. 4) В галузі фізико-математичних наук при Харківському Інст. Нар. Освіти — 13 катедр, при Київському Політ. Ін. — 2 катедри, при Київському ІНО — 3 катедри, при Одеському ІНО — 3 катедри, при Катеринослав. Гірнич. І., Катеринослав. ІНО і Одеському хемічному Техн. по одній катедрі. 4) В галузі соціально-економічних наук — 16 катедр при різних ІНО та ІНГ. Всього — 86 катедр.

II. Науково-дослідчі Інститути: водного господарства, — геологічний та книгознавства — у Київі, біохемічний анатоμο-патологічний, Марксизму та ім. Шевченка — у Харкові, фізичний в Одесі. В стадії організації два інститути: педагогічний — в Харкові та цукрової промисловості — в Київі.

III. Науково-дослідчі Музеї: археологічний та українського мистецтва — в Харкові, культу, побуту та мистецтв — в Київі, історично-археологічні: в Одесі, Херсоні, Миколаїві, державний в Кам'янці, краєвий в Катеринославі.

IV. Бібліотеки: всенародня — в Київі (1.360.000 томів, 400.000 газет та 110.000 листівок,

відозв. плакатів), Філія всенародньої бібліотеки у Вінниці (105.000 том.), Центральна наукова у Харкові (біля 400.000 томів), Центральна наукова в Одесі (1,026,000 томів).

V. Державні заповідники: історично-культурний заповідник «Могила Шевченка» біля Канева (4 десят.). Історично-археологічний — «Ольвія» біля Миколаєва (306 дес.), де провадяться — що року розкопки стародавньої грецької колонії — Ольвії.

* * *

Видавництво України.
Академії Наук.

Року 1923 Академія видала 16 книжок на 104 аркушах друку з тиражем по 1200 прим. Крім того 6 книжок на 41 арк. з тиражем по 2000 прим. видано за рахунок приватних видавництв. Року 1924 засобами Академії видано 21 книжку на 187 арк. друку та накладом наших видавництв 12 книжок на 93 аркушах. Року 1925 Академія мала 4000 аркушів готового до друку наукового матеріалу. На видання одержала від держави всього 9.300 руб. Було видано накладом Академії 35 книжок на 248 аркушів. Року 1926 було в Академії вже до 10.000 (десять тисяч) аркушів готового до друку матеріалу; асигновано на видавництво — 86.000 руб., але за браком коштів видано було всього 38.000 руб. На 1927 рік асигновано — 90.000 руб., але скільки буде видано, — не відомо. (Бюлетень Українати за 1926 р. Замітка М. Левченка).

